

იახონტოვის სია და იბერიულ-კავკასიური
ენები

YAKHONTOV'S LIST AND THE IBERIAN-CAUCASIAN
LANGUAGES

მერაბ ჩუხუა

Merab Chukhua

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: იბერიულ-კავკასიური ენები, გენეალოგიური
კლასიფიკაცია, ენათა დივერგენცია

Keywords: Iberian-Caucasian languages, genealogic classification,
language divergence

იბერიულ-კავკასიური ენების გენეტიკური ურთიერთობა და ამ ენების გენეალოგიური კლასიფიკაციის რეალობა დადასტურებულია მათ ნათესაობრივ ურთიერთობათა კვლევის პრინციპის (მეთოდების) მიხედვით. ამასთან, იკვ-თა საერთო წინარე ენიდან მომდინარეობის მტკიცება ურთულესი ამოცანაა, ვინაიდან ვითარება რთულდება მთელი რიგი ობიექტური მიზეზების გამო; ესენია: ა) მორფემების ძირითადად ერთმარცვლიანი შედგენილობა, რაც ძალაშია აღსადგენი ყველა იბერიულ-კავკასიური ჯგუფის ფუძენისათვის; ბ) შესადარებელ ლექსიკურ ერთეულთა განსაკუთრებული სიმოკლე ზმნებში, რაც ამცირებს ვერიფიკაციის ხარისხს; გ) ამას ერთვის კავკასიის მთიანი ლანდშაფტი, რამაც გაართულა ამა თუ იმ ლოკაციაზე ხალხთა გაერთიანება და ხელი შეუწყო ენებს შორის განსხვავების პროცესების დაჩქარებას, ასევე, სინქრონიულ რეჟიმში კონვერგენციული მოვლენების ჩასახვა-განვითარებას. ამას თან ახლავს კიდევ ერთი ლინგვისტური წინააღმდეგობა, რომ კავკასიური ენები სულაც არ ვითარდებიან ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად მათი განცალკევების შემდეგ პერიოდშიც. ამდენად, თუ ისინი განაგრძობენ ფუნქციონირებას მომიჯნავე ტერიტორიებზე, იმ პირობებში, რომლებიც საშუალებას იძლევა კონტაქტი და ურთიერთგავლენა სტაბილური იყოს, მაშინ მათ ლექსიკონში განსხვავებები მოსალოდნელზე ნაკლები იქნება, ხოლო დივერგენციისათვის გათვლილი დრო რეალურზე უფრო მცირე აღმოჩნდება. აქედან დასკვნა: გლოტოქრონოლოგიის ძირითადი დებულებები არ შეესაბამება სინამდვილეს ყველა შესაძლო შემთხვევისთვის. ძირის ბგერითი შედგენილობის სიმარტივემ და მისმა შემდგომმა ტრანსფორმაციებმა, ძირის სიმოკლესთან ერთად, განაპირობეს ისტორიულად არსებული რეალური სურათის გაბუნდოვანება იბერიულ-კავკასიურ ენებში, რაც გადაულახავ წინააღმდეგობად სულაც არ გვესახება; თუ განვიხილავთ კავკასიის ხალხთა ეთნოგენეზის სამ ძირითად თეორიას – მიგრაციულს, ავტოქთონურს და მიგრაციულ-ავტოქთონურს, – ჩვენ ვიზიარებთ მეორე თეორიას, რაც არ უგულებელყოფს

მიგრაციის თეორიის გამოყენების შესაძლებლობასაც ცალკეულ ხალხებთან მიმართებაში. მაგალითად, ვარაუდს, რომ თანამედროვე დასავლეთ საქართველოს (აფხაზეთის) ტერიტორიაზე პრეისტორიულ ხანაში ცხოვრობდნენ აფხაზებისა და ქართველების წინაპრები, საკმაოდ მყარი არგუმენტაცია მოეპოვება. ვინაიდან აფხაზეთში ენდემურ ენებზე ახსნადი ონომასტიკური სახელწოდებების შენახვა უნდა მიუთითებდეს ამ ტერიტორიაზე აფხაზთა [= აფსუათა] და ქართველთა წინაპრების საკმაოდ ხანგრძლივ თანაცხოვრებაზე უძველესი პერიოდებიდან დღემდე. იგივე შეიძლება ითქვას დაღესტნურ ენათა და ხალხთა ურთიერთმიმართებაზეც, რაც ამავდროულად ორსავე განსახილველ შემთხვევაში არ გამორიცხავს, პრეისტორიულად ხალხთა დიდი მიგრაციის თეორიაზე დაყრდნობით, იმ შესაძლებლობასაც, რომ თანამედროვე კავკასიელმა ხალხებმა, სანამ ამჟამინდელ საცხოვრებელ ტერიტორიებზე აღმოჩნდებოდნენ, განსახლების გრძელი გზა გამოიარეს.

მოხსენებაში უფრო ვრცლად იქნება განხილული იბერიულ-კავკასიურ ენათა ნათესაობის პრობლემა იახონტოვის ცნობილი სიის მიხედვით.

The genetic relationship of the Iberian-Caucasian languages and the reality of the genealogical classification of these languages is confirmed according to the principle (methods) of researching their kinship relationships. However, proving that ICE comes from a common ancestor language is a very difficult task. The situation is getting complicated due to a number of objective reasons. These are: a) mainly monosyllabic composition of morphemes, which is valid for all Iberian-Caucasian groups; b) special brevity of comparable lexical units in verbs, which reduces the quality of verification; c) the mountainous landscape of the Caucasus is attached to this, which does not contribute to the unification of peoples in one or another location while contributed the acceleration of the processes of differentiation between languages

as well as the conception and development of convergent events in a synchronous mode. This is accompanied by another linguistic contradiction that the Caucasian languages do not necessarily develop independently of each other even after their separation. Thus, if they continue to operate in contiguous areas, under conditions that allow contact and interaction to be stable, then the differences in their vocabulary will be less than expected, and the estimated time for divergence will turn out to be shorter than it really is. Hence the conclusion: the basic tenets of glottochronology are not true for all possible cases. The simplicity of the phonemic composition of the root and its subsequent transformations, together with the shortness of the root, led to the blurring of the historically existing real picture in the Iberian-Caucasian languages, which is not at all an insurmountable contradiction.

If we consider the three main theories of the ethnogenesis of the peoples of the Caucasus – migratory, autochthonous and migratory-autochthonous – we share the second theory, which does not ignore the possibility of using the theory of migration in relation to individual peoples. For example, the assumption that the ancestors of the Abkhazians and Georgians lived in the territory of modern Western Georgia (Abkhazia) in prehistoric times has quite solid arguments. The preservation of onomastic names that can be explained in the endemic languages in Abkhazia should indicate the long-term coexistence of the ancestors of the Abkhazians [= Apsuas] and Georgians in this area, from ancient times to the present day. The same can be said about the relationship between Dagestanian languages and peoples, which, at the same time, in both considered cases, based on the theory of prehistoric great migration of peoples, does not exclude the possibility that the modern Caucasian peoples, before finding themselves in the current residential areas, went through a long way of settlement.

In the paper, the problem of the kinship of the Iberian-Caucasian languages according to the famous list of Yakhontov will be discussed in more detail.